

НЕНАД Н. БУРЕТИЋ
Гаранцијски фонд АПВ
Нови Сад

УДК 323.17:323.15(397.11+497.113)
Монографска студија
Примљен: 15.09.2017
Одобрен: 30.10.2017
Страна: 149-162

САВРЕМЕНА ГЕОПОЛИТИЧКА ГИБАЊА КАО ИЗАЗОВ ВИШЕНАЦИОНАЛНИМ ОДНОСИМА У СРБИЈИ И ВОЈВОДИНИ

Сажетак: Србија и Војводина (особито Војводина) због своје етнички шаролике структуре готово неизоставно исказују висок степен осетљивости на извесна померања у пољу постојећих геополитичких констелација. Било да је реч о ближем региону или да су поменута геополитичка прекомпоновања везана за глобални политичку арену. С обзиром на чињеницу да је и сам простор Србије и Војводине територијално наслоњен на регион(регион Балкана) који карактеришу веома честа етничка размимилажења па и конфликти озбиљније тежине (као што је распад СФРЈ, на пример) тако да је тај простор био и остао неуралгично тло за перманентно редефинисање устаљених геополитичких позиција и улога. Утолико чешће ако се има у виду да је и српски територијални корпус у савременој политичкој историји често био оптерећен отвореним питањима и учесталим етничким напетостима и дилемама. Свакако да миграциона криза као маркантна глобална рекомпозиција вишедеценијских међудржавних односа незаобилазно погађа српски и војвођански миље и провоцира одговарајуће промишљање о изазовима које поменути догађаји креирају и намећу. Поред тога, познато је да кроз Војводину пролази миграциона рута за земље западне Европе, да су сами вишенационални односи одвише сложени и латентно иритантни као и да етничке напетости и тзв. „замрзнути конфликт“ са Косовом имају своју рефлексију на свеукупне односе у Србији и Војводини. Све то упућује на покушај целовите анализе и вишедимензионалне експликације појава и актуелног стања чиме ће се наш рад посебно бавити.

Кључне речи: геополитика, Војводина, етничке групе, вишенационалност, регионални токови, глобална кретања, миграције

Свеprisутни и агресивни процес глобализације отворио је ново поље политичке и друштвене запитаности у којем правцу ће се надаље кретати магистрални токови светског поретка. Либерални концепт политичког организовања капиталистичког друштва оличен у помало заборављеној синтагми Новог светског поретка полако али сигурно малаксавана светско-политичкој сцени. Разговорних наговештаја нити обриса шта би конкретна алтернатива том поретку могла да буде за сада нема. Економска криза која је била условљена

дотрајалим политичко-економским моделом избацила је (и даље фабрикује) у политичку орбиту нове социјалне актере који траже решења и нове канале комуникације са националним и глобалним елитама. Њихова тежња је да увећају свој утицај и на домен политичког управљања и одлучивања као и на профилирање нових политичких аранжмана. Стара матрица посредне демократије исказује све веће „губитке“ у равни политичке партиципације и напосто про-воцира све већи обухват неког новог цивилног друштва. Наиме, нескривена тежња новостасалих генерација је настојање да сена овај или онај начин нађе „улаз“ у реалне политичке токове.

Србија се без обзира на степен заостајања у већини глобалних тенденција и процеса напиње да практичним корацима и позитивним сигнализима искаже став да никако не жели да остане по страни од постојећих савремених токова. У том погледу чини препознатљив напор па и неопходна одрицања како би била достојан члан регионалних асоцијација а тиме и уважени чинилац међународне заједнице. Односи на Балкану (ако апстрахујемо шири регион) одвише дуго су оптерећени низом проблема и историјских анимозитета који иду у широкој амплитуди од старих ресантимана и недавних ратних сукоба па све до економских афера и отворених пограничних питања. Уз то безмало као нормална појава настављају се етнички неспоразуми и гомилају конфликти који не ретко клизе ка сценарију који упућује на опасност предворја грађанског рата (Македонија) или пак претеће парламентарне кризе (случај Косовског парламента).

Утисак оних који помно прате дешавања на овим просторима је да се целокупна регионална политичка мапа исцртава на бази предрасуда америчке администрације да је историја нашег региона дубоко уроњена у сталне етничке сукобе и да су ратови у прошлости вођени на линији међусобних подела. На том фону се ишчитавају и напори локалних политичких вођа да готово свакодневно напету ситуацију пацификују „шетајућом дипломатијом“ желећи да учесталост каквих-таквих контаката амортизују подстицање већих па и дипломатски тешко решивих непомирљивости међу земљама региона. Амортизовањем оних дисонантних тачака које не би надаље водиле у продубљавање међусобних неразумевања и дакако до значајнијих искакања из још увек тешко контролисаних оквира појединих споразума и предикција одређених решења која не трпе даље пролонгирање.

У једном од многих осврта на стање у региону на које опет утичу глобална померања и прекомпоновања Стивен Мејер, аналитичар ЦИЕ чија је ужа област интересовања био простор Балкана, правећи благу вивисекцију актуелних потешкоћа и дестабилизујућих тачака наводи пет отворених ставки које су, по његовој процени, велика препрека напретку а потенцијално и миру на овим просторима (мисли се на регион бивше СФРЈ).

Прва тачака у поменутом набрајању свакако је и даље отворено питање статуса Косова где се да (уз површну инспекцију стања и расположења) уочити прилично статична улога обе стране у процесу договарања али и депресивна заглављеност око оних питања (Заједница српских општина) која траже што

хитнију операционализацију као и читавог сета техничких радњи које трпе котинуирану опструкцију. Антагонизми око статуса Косова поред евидентног одсуства политичке воље и високе реторике имају и циклусе драматичних прекида. То сугестивно показује и досадашња пракса међусобних сусрета у Бриселу. На темељу тих чињеница може се констатовати да у некој ближој перспективи није изгледан било какав компромис и да је стога очигледно да тренутно стање је ипак стање притајеног конформизма и недогледне „куповина времена „. С обзиром на чињеницу да се косовски проблем у „пуном капацитету“ рефлектује и на стање у Србији и Војводини нешто конкретније о тој ситуацији рећи ћемо у даљој разради наше теме.

Као други моменат исказује се нетом прошла криза у Македонији која је у својој почетној фази (то је на неки начин већ напоменуто) носила узнемирујуће слутње оног сценарија који упућује на елементе грађанског рата. Не треба трошити речи да би такав след догађаја у сваком погледу имао веома далекосежне последице по целокупни регион недоступно укључујући и Србију која по природи свога положаја има тачке додирала али и „коте неразумевања“ са свим актерима у региону. Сасвим је неупитно да је ово била најозбиљнија криза од Охридског споразума 2001. године која је злогуко поделила Македонију и која ће и даље перзистирати у прилично депресивним политичким и економским околностима. Уз то, остати потенцијално жариште нових размимоилажења и потмулих националних трвења. Свему томе „кумују“ нескривене аспирације албанског националног елемената који је потенцијални агенс додатних проблема јер и поред уласка у нову владу Зорана Заева остају натрухе неких антидржавних акцената које је албанска национална мањина у претходном периоду исповедала и политички промовисала.

На трећем месту могућих окидача у овом делу Европе поменути амерички аналитичар апострофира босанску Федерацију која, по његовом суду, и даље нема оно кохезионо својство три конститутивна народа који творе Федерацију а које Дејтонски споразум сугерише. И то пре свега јер босанска Федерација још увек оставља утисак фикције лабаве творевине која држи под сталном тензијом све учеснике у пројекту званом „заједничка држава „. Постоје тумачења да у босански пројекат мултиетничке државе, како се слободно тумачи, свим силама и даље једино верује америчка амбасада у Сарајеву противно стању на терену и надасве расположењу најмање два ентита (у републици Српској и међу босанским Хрватима). Уз то није незанемариво упадљиво и велико незадовољство међу Бошњацима који су доминантно заинтересовани да Федерација добије карактер институционално прегнантне државе. Очито је да је босански Устав (анекс 4 Дејтонског споразума) омогућио, понајпре републици Српској, да се подоста чланова и одредаба поменутог акта конзумира онако како им тренутно конвенира и исчитавајући крајње лукративно тренутне прилике (питање референдума и сл.). Истине ради, на сличан начин се понаша и хрватска заједница у Босни.

Као четврти у низу постојећих проблемских кругова који се прилично закономерно јављају па онда волшебно утихну јесте рекреирање теме „Велике Албаније „. Резонанце те реметилачке идеје најнепосредније провоцирају су-

седе албанске стране, како се већ да закључити из претходних пасуса, нарочито српску и македонску страну. Учесталост провокација и подгревање атмосфере напетости уз серијал бомбастичних најава безмало увек имају исходиште у коментарима или политичким опсервацијама албанског премијера Едија Раме као и косовских званичника Хашим Тачија или Рамуш Харадинаја али и у реакцијама чланова Албанског националног већа у Србији као што је нпр. Јонуз Муслију. Не да се лако и елегантно проникнути у „наивни“ дослух албанских челника али постоје нескривене жеље (метода кетмана) и сума белоданих заједничких саопштења која упућују на неупитну синергијску црту. Питање уједињења свих Албанаца и оваплоћење те идеје за сада је у равни испитивања пулса заинтересованих страна и тражења ментора (пре свега војно-политичког) који би ту идеју подржао, слично као и у ситуацији око признања Косова (за сада 111 држава) и евентуално идеју заокружио, реализовао у светлу нових геополитичких прегруписавања.

И напослетку, као пета одредница која у себи носи клијалиште даљег размимоилажења јесте велико бремене неразумевања, историјских анимозитета па и постојане нетрпељивости на релацији Београд – Загреб. Размена тешких речи, по која нота и отказивање уговорених сусрета је хронична карактеристика у ионако натегнутим односима између Хрватске и Србије. Ширење војних капацитета како Србије (Русија) тако и Хрватске (Нато) чини односе како смо већ истакли још смутнијим и све сензитивнијим на полу раздвајања две супер силе у којем обе поменуте земље имају улогу лакмуса топло-хладних промена на релацији међу две поменуте суперсиле. Сходно таквој ситуацији не треба узалуд трошити речи на опис целине историјских оптерећена и нововековних сукоба на верској и идеолошкој основи који уобличавају сву тежину одржавања крхке стабилности у целокупном региону када су у питању ова два актера на Балкану. У крајњем исходу потпуно суморно делује чињеница да ни после вишедеценијског престанка ратних сукоба између ове две државе није успостављен мост нешто плодније политичке сарадње који би на крају био залога консолидовању опште атмосфере у региону.

Да би се сагледао и ближе промотрио политички амбијент који нова геостратешка прегруписавања исходују и уобличавају нужно је видети које су то кардиналне саставнице које са једне стране карактеришу однос између великих играча на глобалној политичкој сцени нарочито САД и Русије и у другој димензији актуелна дешавања унутар ЕУ. Нарочито унутар ЕУ где су учињени крупни кораци ка мењању вишедеценијске структуре (Брегзит) са препознатљивим дефицитима у економској сфери и функционалној агенди. Ове драстичне промене (Грчка, Шпанија, Португал, Италија и др.) тенденциозно прете да угрозе и саме основе опстанка ЕУ онакве каква је иницијално постављена и имала период прихватљивог функционисања.

Узимајући у обзир значајна померања које је донео талас светске глобализације као илустрација се може узети тврдња Роберта Скиделског да је стварање неолибералног модела глобализације маркантан покушај да се створи нови поредак на глобалној мапи света али без светске владе. Концепт Светске владе је по схватању одређених теоретичара изгубио дефинитивно битку онога

тренутка када је и сам либерални концепт ушао у „мрачне одаје“ свог историјског трајања са почетком последње светске економске кризе настале 2008 године. На маргинама те кризе дошло је до тихог али постојаног урушавања претходно обликованог економског и политичког поретка чиме је симултано јачала свест о томе да се светска привреда и економија могу опоравити само ако се уважи растућа економска моћ земаља попут Бразила, Русије, Кине, Индије и осталих земаља које су по природи својих новостечених позиција имале све већи утицај на креирању нове светске мапе моћи и утицаја.

Уочљива тачка додир је била агенда самита Г-20 (2009) где су водеће развијене земље исказале спремност да прихвате Русију, Кину и остале сличне државе које су књижиле запажен привредни раст као партнере у решавању светске економске кризе. Концизно говорећи, промена односа снага, успоравање темпа глобализације као и све веће разводњавање униполарног поретка довело је до претемељења позиција и улога између „стarih „и „нових“ индустријских сила као и до тражења нових модела кооперације и сарадње међу њима. Доследно томе, актуелне тенденције у свету указују да неопходност промена у крилу свеукупних односа на глобалној сцени диктира потребу да се створи један нови по могућству демократскији међународни поредак који би без остатка уважио нове реалности и почео да отклања кључне баријере и дефиците у међународним односима.

Захваљујући новостеченом економском расту и снажном ревитализовању војно-индустријског комплекса Русија се у једном моменту вратила на позицију релевантне светске супер силе да би инволвирањем у украјински сукоб, кризом око Крима и најновијим учешћем на Сиријском ратишту постала незаобилазни протагониста актуелних светских кризних жаришта. Након распада Совјетског савеза (1991 год.) и поступног али све динамичнијег уласка бивших чланица Варшавског пакта у Европску унију и НАТО као и претећег изласка на границе са Русијом ствари су почеле убрзано да се развијају. Наиме, одвећ је познато да је Русија у једном прилично дугом периоду „тражила себе „и била присилно маргинализована у светскоисторијским кретањима премда се ни у једном тренутку није пасивизирала када је реч о њеној уској зони безбедности или пак економском слому који је у првим годинама враћања самосталности висио као Дамоклов мач над руском привредом и друштвом.

Повратак Русије на велику глобалну сцену као моћног актера и њено све експлицитније присуство на дефинисаним тачкама свога утицаја (где се очитује зона њеног интереса) умногоме додирује и српски простор а тиме без остатка и Војводину. Русија у српском политичком простору има традиционално велики број активних заговорника њене званичне политике, приметно раширену културно-политичку и традиционалну везаност друштвених организација и појединаца са руских простора за српске институције и само цивилно друштво, мноштво лоби-групација, организација и појединаца који доследно шире и исповедају руски интерес у Србији и Војводини и као симбиозу такве климе добране наклоности, са највиших места српске актуелне власти, потврђену блискост и пријатељску упућеност. Наравно да уз све то негде као ледоломац а гдегод као нужност иде руски капитал (волшебна куповина Нафтне

индустрије у Војводини) који уозбиљује неке од недовољно артикулисаних намера и пројеката и покрива одређене промашаје (Јужни ток) упорно тражећи алтернативе свакој од понуђених опција.

Са сигурношћу можемо рећи да Русија јесте у директној конкуренцији са кинеским пројектима и зоном утицаја коју Кина хоће да оствари на овим нашим просторима (Пут свиле) док је америчко присуство у оној мери препознато и мерљиво колико се захуктала униполарна географија ремети и утиче на смањен ниво присуства интереса Америке и западних савезника. У набројаним корелацијама на овим просторима никако није занемарујући утицај осталих земаља Запада нарочито чланица Европске уније тако да се без остатка стиче утисак да на простору Србије и Војводине колоритном мултиетничком саставу одговара и осебујна палета глобалних интереса свих тренутно важнијих играча те сцене.

Наиме, и на простору где ми живимо исписује се нова глобална мапа промењеним форматом неких актера и новим димензијама „меке“ и „тврде“ моћи. На тим новокомпонованим релацијама настају и бројне испоставе модерних центара моћи и различитих „сајбер“ верзија које опет последично доносе нове аранжмане, нове потребе и навике и брже него икада филигрански мењају талог бивших поредака и одлазећих политика.

Поновимо, на тај начин свет бива све више атомизован, подељен на већи број регионалних и глобалних играча а све мање концентриса на моћ једне силе тако да век у коме живимо није више искључиво амерички, кинески или нечији друго већ је дубоковишеслојан и изукрштан и не припада никоме.

Друга страна, ништа мање битна, јесте димензија коју исписује однос српске државе (а то по природи ствари утиче и на прилике у Војводини) са Европском унијом који је готово на свим нивоима организације и деловања издигнут на ранг безусловне важности. Угаони камен таквог гледања на ствари јесте чињеница да је Србији одобрена кандидатура за приступање Европској унији и да то чини темељну одредницу и ове актуелне власти у њеној спољно-политичкој оријентацији (иако је можда пре фингирање у питању него посвећена позиција) и коначно, што је то и надаље већински став (нешто слабије вреднован у процентима) у српском јавном мњењу. Европска унија је жељени таргет из још најмање десетак значајних разлога (економски, образовни, безбедоносни, културни и сл.) али је због центрифугалних проблема унутар саме структуре ЕУ примамљивост придруживања Унији озбиљно опала.

Наиме, како рекосмо од наглашеног одушевљења као и тихе наклоности већине истакнутих политичких делатника и доброг дела српског јавног мњења за прикључење ЕУ дошло се у фазу приметне инерције када је реч о беспоговорном ставу да улазак у Унију нема алтернативу. Увелико је и сама ЕУ својим неконзистентним односом према Србији у погледу критеријума и услова тзв.. двоструких стандарда (однос „крени-стани „са учесталом појавом нових захтева) допринела да се српско мњење све чешће налази у „фазама повијања „пред избором ЕУ или оптирање за неко друго спољно-политичко окретишта. Гледајући из наше перспективе уочава се значајна инфлација кризних тачака

које подлокавају стабилност концепта Европске уније и посве директно детронизују стабилност и јединство њене организационе структуре. Неки од аутора који се баве односима унутар саме структуре Е У склони су да укажу да је нарастање кризе кренуло са наглим јачањем Немачке економске и политичке моћи (2008-2014) што је имало за последицу порађања ауторитаризма изнутра и империјализма према окружењу (М. Ђурковић)

Најсвежији пример империјалних атрибуција који илуструју претходну констатацију је најава новог визног режима Еу 2020 год. који се готово искључиво ишчитава да се односи на државе балканске провинијенције које су у статуси скорих чланица као и у статусу кандидата. Са друге стране, померање нивоа одлучивања на Европски Савет, наметање неке врсте стечајних управника Италији и Грчкој, умањење значаја Европског парламента као и већ поменути све већа моћ Ангеле Меркел и доминантан утицај Немачке речито упућује на суд о претходно наведеним ауторитарним тенденцијама унутар ЕУ. Све ово се у на директнијој мери реперкутује на стање и политичку климу у Србији и Војводини и да се подвести под неку врсту свеприсутне и безобзирне геостратешке утакмице која минерализује и постојећи систем у ЕУ и многе оријентације чини нестабилним и лако променљивим .

Поменути двоструки аршини када су у питању кршења елементарних људских права српске заједнице на Косову, нагљувост на урушавање парламентаризма у српској политичкој пракси, игнорисање Бриселског споразума само су неки од примери упадљиве ароганције и трапавости које Европска унија хотимично или не исказује и спроводи према Србији. Заморно би било (а и контрапродуктивно) набрајање одвећ дуге листе дневно-политичких покушаја или директних подметања српским представницима у преговарачком процесу који противно официјелним ставовима различитих тела и комисија ЕУ и политичара који је представљају доводе у сумњу искреност и доследност жеље и намере да се Србија у што скорије време нађе пред вратима Уније. Перманентна колебљивост па каткада и очито лицемерје када је говор о отварању поглавља европске приступне Агенде као и лицитирање са датумом пријема Србије у ЕУ су само нека од „фаза инхибиције“ које постају све више правило а све мање изузетак.

Нема сумње да светска финансијска криза, грчка дужничка криза и акутно спашавање исте, одвише дуго трајање мигрантских таласа са нејединственим прилазом (пр. ставови и понашање Вишеградске групе) као и Британски „Егзит“ са недогледним завршетком су јасни показатељи да су противречности унутар Европске Уније рапидно порасле и да узајамно делујући носе ризичну димензију опстанка саме Уније. Дошло се до стања које пластично нијансира теоретичар Клаус Офе тврдећи да се ЕУ налази на свом одсудном раскршћу између нечег знатно бољег и нечега знатно горег од **ОЧИГЛЕДНО НЕОДРЖИВОГ STATUSA QUO** и да то најдиректније одговара констатацији да је она у континуираној кризи. С обзиром на све већу учесталост подударних ставова и велики број суспектних прогноза које немају конкретне обресе и видљива решења јасно је да предстоји велико институционално преуређење ЕУ са крајње неизвесним исходом.

У светлу изнетих чињеница и тешкоћа са којим се суочава целокупна светска заједница Србија(а тиме и Војводина) се као земља која обитава на европској периферији налази у прилично незавидној ситуацији јер сложена и конфликтима све експлозивнија спољно-политичка ситуација чини унутрашње стање једнако бременитим ако не и осетно напетијим. И сама Србија је после распада СФРЈ остала заточеник нерешеног територијалног статуса (Косово), економско-политичка транзиција деценијски је блокира и оставља заглављену између Истока и Запада. Након тога уследило је беспримерно страдање у савременом добу НАТО бомбардовањем (1999. год) које је ионако трошно социјално-економско постоље деструисало и бацило земљу у загрљај ванредно великим недаћама. То је нарочито видљиво у пољу свеколике корупције која изједа друштво, криминала и опште социјане несигурности. Све то условљава да видно исцрпљена и сапета невољама са свих страна Србија је веома тегобно и недовољно храбро веома дуго хватала прикључак европским интеграцијама.

Стога је сасвим природно да нове околности и динамика свакодневних дешавања у погледу мењања улоге и позиције главних актера на глобалној сцени утичу без остатка и на регион у којем се ми налазимо. Већ је констатовано да се утицај на регион готово спонтано трансферише и на општу политичку климу дакле на сам живот на нашим просторима где се негде више а негде мање сензибилизују и на оне подсистеме који су природно наслоњени на интеракције које чине везу са областима, регионима и државама где су те везе функционалне и директне. Наравно да се при том мисли и на мањинску популацију у Србији и Војводини. Један од френквентнијих видова таквих контаката очитује се у културно-образовном подсистему (поред дипломатских, економско-мигрантских, спортских...) у којем спо природи ствари припада и мањински корпус који има рефлексну потребу да детектује највећи део оних промена које могу а и утичу на њихову традиционалну улогу и политички статус .

Ништа ново нећемо рећи ако поновимо да међунационални односи имају слојевиту природу и да као и друга врста сличних односа у било којем друштву бивају подложни променљивим политичким и друштвеним кретањима и утицајима које те промене доносе. Како је српска покрајина Војводина препознатљива по својој вишенационалној и мултикултурној структури промене у етничким релацијама на широј мапи а особито у матичним државама српских мањина дају се веома често интериоризовати у мањинским корпусима, прецизније у етничким групацијама дате мањине. Конкретан утицај не мора и често није непосредан али може имати одређене сензације и код обичних грађана, припадника националних мањина док пракса показује да највећим делом покривеност информацијама и сазнањима обезбеђују формални канали организација националних мањина.

Један од упадљивијих примера који је у одређеним теоријским становиштима а дакако и у политичком мњењу од времена најновије миграционе кризе померио клатно од спорадичног негодовања ка прилично запаженом теоријском и политичком „комешању“ јесте концепт мултикултурализма. Ретерирањем са историјске сцене монархија и империја начело легитимитета заменило

је начело етничитета. Утемељењем начела етничитета дошло је до природног клијалишта за концепт мултикултуралности јер су етничке скупине биле те које су у већини друштава твориле државно ткиво. Хомогеност нација је услед великих сеоба и миграција била готово неостварива и мултикултурни концепт је полако почео да добија „право грађанства“. Етничка хетерогеност је постала безмало правило док је истински мали број држава био национално хомоген.

Наши простори памте времена када је национална хетерогеност била једна од највиших вредности државне политике социјалистичке власти, државе која се звала Југославија и у којој је колоритност етничког састава истицана као „предност и богатство“ ових простора. Нестајањем те исте земље етнички анимозитети су почели да дижу главу а потом и да бујају историјски седименти, пријашње нетрпељивости и територијалне рекомпозиције појединих етника. На трагу тога, као контрапункт тим дешавањима, почео је да јача етноцентризам удружен са националним ексклузивизмом. Све то је завршило у једном бесмисленом и по карактеру крвавом грађанском рату где су последично, поред осталих, жртве тог сукоба били и припадници различитих верских и националних групација.

У новонасталим условима (завршетком ратних сукоба) и поновног настајања самобитних националних држава мултикултурализам је имао малу шансу да буде „концепт решења“ тако да је временом постао „концепт дилема“, и то својство задржао ако не и увећао до данашњих времена. Неочекивано је почео да изазива низ контроверзи и запитаности у моменту када је почео да се круни његов еманципаторски капацитет и претпостављено интегративно својство. Статус националних и етничких мањина пред налетом освежених националистичких аспирација постајао је све упитнији и био плод нових договора и аранжмана. Новопечене националне елите биле су заузеле изградњом новог политичког идентитета где је мањинско питање у највећем делу бившег етничког простора било сасвим узгредно и недовољно приоритетно. Све до моментата када су мањине могле да одиграју улогу (изборни процес и коалициона груписања) „језичка на ваги“ или евентуално огледног показатеља политике добре праксе одређене политичке котерије.

Политичка решења статуса и улоге националних мањина из пређашњег периода (мисли се на период пре грађанског рата 1999.год) била су солидна основа за „културно -политичко оплемењавање „законских решења и праксе суживота у целокупном региону бивше СФРЈ. Следећи логику овога става без великог можемо увидети да је ситуација у свим важнијим сегментима била слична у Србији и Војводини са варијацијама које су горе поменуте околности „обојиле“ традицијске и културолошке особености.

У претходном делу нашег осврта речено је да, гледајући холистички на регион бивших република СФРЈ, да и даље при маркирању неуралгичних тачака на овим просторима видимо волумен нерешених националних проблема постоји између етничких заједница и да је један од најозбиљнијих потенцијалних окидача за избијање нових криза и распламсавање актуелних сукоба. Готово све републике у наглашеној мери имају евидентну етничку тектонику и

дефиците мањинских политика (изузимајући у некој мери Црну Гору и Словенију) робујући било деценијским тешкоћама и конфликтима (статус Косова) било новокомпонованим турбуленцијама (Македонија).

С обзиром да смо у претходним пасусима покушали лапидарно да скицамо и обележимо актере и њихове релације на глобалној светској сцени и у најкраћем изложимо приказ историјата слома једне мултикултурне заједнице каква је била СФРЈ потрудићемо се да дамо неке од основних акцената мањинских проблема у Србији и Војводини. Пре свега наше интересовање ће као што смо и наговестили бити везано за „косовски чвор „из простог разлога јер је оно суштинска вододелница даљег напредовања или назадовања Србије у свим сегментима живота и њене перспективе (територијална заокруженост, европске интеграције и сл.), односно питање свих питања како га неки еуфемистично називају.

Када је реч о Косову и српском односу према тој српској покрајини (недоумице око одредница „бивша“ или „садашња „и даље опстоје) постоји озбиљна бојазан да сваки опис стања или пак процеса који је на терену може да угрози истинску слику о реалном увиду у актуелни моменат или дешавања у тој покрајини. Прецизније, може да „подбаци“ нијансирање појединих моментата или процеса и да буду посве нереалистични будући да матица дешавања перманентно носи многа изненађења, недоследности па и судбоносне ризике Оно што је неспорно јесте чињеница без призива да се на релацији Београд – Приштина поларизују и сукобљавају међусобни интереси великих сила и непосредних актера те да је зато извесност некаквог договорног решења могуће само ако обе стране у овом агоничном дуелу учине огромне компромисе, уступке који се не ретко књиже као робустан губитак па и пораз било која страна да је упитању.

Зато је овај дуговремени „косовски циклус“, ова квадратура круга непогрешиво ишчитана као „замрзнут конфликт, „који, ако се у догледно време не одмрзне (у правцу макар и палијативног решења) може изнедрити нову спиралу ратног лудила и драматичнији сукоб него онај 1999. године. С друге стране, постоје и мишљења да због евидентног јачања улоге Русије и Кине као и више пута подцртане промене на геополитичкој карти света „замрзнутост“ може да има и своју добру страну. У овом случају су то мишљења која се чују из кругова који баштине српски угао и српска гледишта премда је очито да нису јасно артикулисана нити већинска.

Међутим, како је Косово део српског идентитета и део завета по историјском предању и народном сећању оно је уједно и главни камен спотицања у поменутих евроинтеграцијама. Дакле, оно је услов (признање независности) отварања поглавља и позитивних корака у процесу интеграције Европској Унији док истовремено одлагање решења има за последицу одалечивање скоријег чланства у ЕУ. Лицитирање са датумом пријема у чланство Еу показује да је у већини земаља Европе на сцени једна врста етичког релативизма који своје уземљење налази у вишедеценијском стереотипу и утиску о Србима као „културно и антрополошки „неприпремљеним за европску заједницу.

Преговори у Бриселу, граница на Јарињу, Заједница српских општина као и учествовање Српске листе у новоформираној Косовској влади чини галиматијас конкретних корака ка укључивању српске заједнице у косовски правни систем противно респектабилном броју све гласнијих размишљања која траже и захтевају активности ка реинтеграцији Косова у државу Србију. Много је предлога (од прекида Бриселских преговора, премештање преговора под окриље УН-а, излазак из Косовске владе и др.) који силно усложњавају карактер процеса, след очекујућих потеза и надасве потенцијалних одлука које тренутна власт чини (подоста нетранспарентно) како би јанусовски остала са једне стране „патриотска „а на другој страни „кооперативна“.

Стога је Косовско питање највећи изазов у модерној српској историји знајући да је од мањинског проблема у самом настајању проблем се надимао и нарастао до међунационалног и интернационалног конфликта чије последице могу неминовно разобручити целокупни регион и дестабилизovati друге државне и политичке режиме својим погубним центрифугалним примером. У актуелним геостратешким померањима не назиру се контуре „плишаног „разрешења тог проблема нити се претећа спирала напетости смањује. У духу тога да се закључити да оно остаје и даље опасно минско поље српске и светске геополитике.

Када је реч о Војводини и мањинском питању уставна и позитивна законска регулатива у великој мери прати тековине западноеропских образаца који третирају и регулишу положај, идентитет и интегритет националних мањина. Висок степен настањености различитих етничких група у Србији указује поред осталог и на различитост сензибилизовања одређених магистралних токова у окружењу. То у поглавитој мери зависи од упућености припадника и њихових институција на дешавања изван Војводине (нпр. односи са матицом), инклузије у друштвено-политички живот као и од заступљености њихових ставова и погледа на ширем и локалном нивоу. Наравно да постоје и остали канали комуникације и информисаности преко којих припадници мањинских група долазе до различитих сазнања о процесима у свом ближем окружењу као и о тенденцијама на глобалној друштвеној сцени.

Како је српско друштво све више диверзификовано по разноразним стратама нивоима које не баш често личе оним у развијеним друштвима лако је сагледиво да је за мањинску популацију од пресудне важности да се у великој мери поштује базични консензус који им омогућује нормативну и практичну интеграцију у систем. То је круцијално полазиште јер у условима када се на спољнополитичкој равни дешавају веома жива и ентропијски набијена померања сигурно је да већинска Србија а при том и мањине (конкретно у Војводини) препознају све могуће опасности и сценарије које доносе нове изазове и неизвесну сутрашњицу. Утолико пре што мирна коегзистенција мањина у конкретно војвођанском миљеу даје шансу креирања сигурних мостова сарадње и упућености и отвара шансу за даље и квалитетније продубљивање међусобне толеранције уз унапређивања индивидуалних и колективних права.

Можда најеклатантнији пример подизања на виши и пуно вреднији ниво међунационалних веза и контаката јесте пунија и садржајнија корелација између већинског српског етникума и мађарске националне мањине и то не само на просторима Војводине већ и у пољу контаката и разумевања на међудржавном нивоу између те две земље. Заправо индукција њиховог односа наткриљује онај уобичајени покрајински ниво тако што сеже и простира се и на српски национални дом (парламентарни утицај а и сваки други) и аранжмане који се дају наслутити речито показујући да се релеванција мањинског субјекта нешто више уважава па и објективизира .

То се ниуколико не може приписати јачој сензитивности за проблеме мањина нити великом окретишту ка друштву „новог мултикултурализма“ мада уистину јесте сугестиван показатељ политичке воље актуелне власти да саслуша и промотри мњење највеће мањинске групе у Војводини а тиме и у Србији. Познато је да је у времену после демонтаже СФРЈ постојало мњење на основу којег су одређене етничке групације доживљаване као потенцијално реметилачке (нпр. мађарско питање персоналне аутономије) и да се тиме пажљиво ослушкивала њихова активност и деловање.

Наравно да је пацификовање поменутих аспирација (конзумирана аутономија = предворје сецесионизма) смањивало ризик од фабриковања нових жаришта која би у паралели са стањем на Косову неопозиво донели велики коловрат са катастрофалним исходом. Стога примена Акционог плана за остваривање права националних мањина, уравнотежен и конструктиван рад Националних савета, ефикасна примена законског оквира који тангира мањински положај као и подизање заједничке свести о неопходности суживота већине и мањине јесу они ресурси који без сумње подстицајно делују на демократизацију свеукупних односа у Војводини и Србији.

Свакако да све речено има за циљ да се отклоне и даље веома штетни утицаји процеса асимилације, дискриминације, међунационалне нетолеранције, етничке дистанце према појединим мањинама као и неинклузивности који чине рањивим сваки напор да се у Војводини и Србији мањине осећају сигурно и равноправно како би квалитетно подигле своју социјалну и културну партиципацију (а зашто не и политичку) и (п)остале делотворан и важан сегмент српског друштва. О свакој од наведених појава би се могло штошта рећи и написати али оне нису узроковане геостратешким клупком које се убрзано одмотава већ националним и локалним законским и нормативним решењима и напасе реалним капацитетима већинског и мањинског суживота.

Нема сумње да све већа видљивост мањина и њихова осетнија културна и политичка тежина могу бити користан и важан беоцуг у пацификовању општег друштвеног стања и имати голем подстицај правцу оснаживања конструктивних и целовитих решења на овим просторима. Мањине у већини случајева нису кључ за решење нагомиланих проблема у српском друштву (тиме и у Војводини) али су зацело незаобилазан агенс и носилац многих „послова“ и активности за отварање неких „зарђалих врата“ које нас константно блокирају а понекад и прете .

Литература:

1. Ofe. Klaus (2016), *Evropa u zamci*, JP Službeni glasnik, beograd
2. Zbornik (2017), *Evropska Unija: Nove i stare dimenzije krize*, Čigoja štampa, Beograd
3. Robinson, Vilijam (2012), *Podsticanje poliarhije*, Albatros plus, Beograd
4. Projekat Afirmacija multikulturalizma i tolerancije u Vojvodini (2018) Izvršno veće APV-Pokrajinski sekretarijat za propise, upravu i nacionalne manjine, Novi Sad
5. Pokrajinski ombudsman (2014) Četiri godine Nacionalnih saveta nacionalnih manjina, Futura d.o.o, Novi Sad
6. Zbornik (2012) Srbija u evropskom i globalnom kontekstu, Fakultet političkih nauka BG i Čigoja štampa, Beograd
7. Hofbauer, Hanes (2004) *Proširenje EU na Istok*, Filip Višnjić, Beograd
8. Hofbauer, Hanes (2017) *Slikaneprijatelja-Rusija*, Albatros plus, Beograd
9. Kovačević, Maja (2016) *Gospodari evropske integracije*, Fakultet političkih nauka-JP Službeni glasnik
10. Bžežinski, Zbignjev (2013), *Amerika-Kina i sudbina sveta*, Albatros plus, Beograd
11. Pavićević, Đorđe – priredio (2011), *Ljudska prava, preispitivanje ideje*, JP Službeni glasnik, Beograd
12. Maluf, Amin (2016), *Ubilački identiteti*, Laguna, Beograd
13. Stojiljković, Zoran (2017), *Srbija traži vođu*, M. Vukotić, Beograd
14. Srpsak politička misao (1995) br. 2-3, tematski broj Srbija i (ili) Evropa, Institut za političke studije, Beograd
15. Zbornik Nacije, države i dijaspora na prostoru bivše Jugoslavije (2010), Maxima graf, Sremska Kamenica
16. Radivojević, Radoš (2008), *Evaluacija stanja međuetničkih odnosa kod mladih u Vojvodini*, Pedagoški zavod Vojvodine, Novi sad
17. Kuljiš, Denis (2015) *Srbija na Zapadu*, JP Službeni glasnik, Beograd

CONTEMPORARY GEOPOLITICAL MOVEMENTS AS A CHALLENGE TO MULTINATIONAL RELATIONS IN SERBIA AND VOJVODINA

Summary: Serbia and Vojvodina (especially Vojvodina), due to their ethnically diverse structure, almost inevitably show a high degree of sensitivity to certain movements in the field of existing geopolitical constellations. Whether it is a closer region or that the aforementioned geopolitical overcomings are related to the global political arena. Given the fact that the very territory of Serbia and Vojvodina is territorially leaning towards the region (the Balkans region) characterized by very frequent ethnic disagreements as well as conflicts of more seriousness (such as the disintegration of the SFRY, for example), so that the area remained and remained neuralgic soil for permanent redefinition of established geopolitical positions and roles. More often, if one has in mind that the Serbian territorial corps in contemporary political history was often burdened with open issues and frequent ethnic tensions and dilemmas. Certainly, the migration crisis, as a marking global recomposition of multiethnic interstate relations and relations, inevitably affects Vojvodina's milieu and provokes proper consideration of the challenges that these events are creating and imposing. In addition, it is known that the migration route for the countries of Western Europe passes

through Vojvodina, that the multinational relations themselves are too complex and latently irritating, as well as that ethnic tensions and the so-called "frozen conflict" with Kosovo have their reflection on the overall relations in Serbia and Vojvodina. All this leads to the attempt of a comprehensive analysis and multi-dimensional explanation of the phenomenon and the current state of our work in particular.

Key words: geopolitics, Vojvodina, ethnic groups, multiethnicity, regional flows, global movements, migrations